

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова, Университет за национално и световно стопанство (УНСС), София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“, Институт за икономически изследвания при БАН

Автор: докторант Галатея Кирилова Коликова

Тема: „Устойчивите ПЧИ въз основа на примера на страните от Северна Европа – фактори и икономическо въздействие”

1. Общо описание на представените материали

Със Заповед № 873/19.12.2025 г. на директора на Института за икономически изследвания при БАН проф. д-р Ирена Зарева-Зафирова, съм назначена за член на научното жури по процедура за провеждане на защита на дисертационен труд на тема „Устойчивите ПЧИ въз основа на примера на страните от Северна Европа – фактори и икономическо въздействие“ за придобиване на образователната и научна степен (ОНС) „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“, Институт за икономически изследвания (ИИИ) при БАН.

Автор на дисертационния труд е Галатея Коликова, докторантка в задочна форма на обучение. Научен ръководител е проф. д-р Искра Христова-Балканска.

С решение на научното жури на първото му заседание съм определена за изготвяне на становище на трудовете на кандидата в рамките на настоящата процедура.

Материалите, представени от Института за икономически изследвания при БАН, включват необходими документи за процедурата, а именно: дисертационен труд, автореферат, списък на публикациите, самите публикации по дисертационния труд, справка за изпълнение на минималните изисквания за придобиване на образователна и научна степен “доктор” по групи показатели съгласно Приложение 1 от Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН, заповед за утвърждаване на състава на научно жури, справка на основните научни приноси. Докторантката не е представила автобиография.

Спазени са нормативните изисквания за допускане на Галатея Коликова до участие в процедура по защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”.

2. Актуалност на темата и уместност на целите и задачите

Темата на дисертационния труд на Галатея Коликова е актуална, тъй като разглежда опита на три скандинавски държави Швеция, Дания и Финландия в привличането на устойчиви ПЧИ, и доколко този опит може да се адаптира и приложи у нас. Дават се насоки за евентуално бъдещо преодоляване на намаляващата инвестиционна конкурентоспособност и инвестиционна привлекателност на страната през последните години.

Целта на дисертационния труд е да се идентифицират факторите, които определят успеха за привличане и усвояване на устойчиви ПЧИ за приемащите страни, и да се предложат конкретни мерки за подобряване на българската външноикономическа политика в тази насока. За постигане на основната цел на дисертационния труд са поставени четири задачи.

3. Познаване на проблема

Докторантката е добре запозната с проблема на дисертационното изследване. Дефинирани са обект, предмет и теза на изследване. Обект на изследване са устойчивите ПЧИ в Швеция, Дания, Финландия и България. Предмет на изследване е влиянието на избрани фактори върху потоците и усвояването на устойчивите ПЧИ, както и ефектите на ПЧИ върху икономическото, социалното и екологичното развитие на приемащите страни.

Основната теза на труда е, че устойчивите ПЧИ се обуславят от съвкупност от икономически, институционални и социални фактори, като тяхното успешно привличане и усвояване в България е възможно да бъде подпомогнато чрез адаптиране на доказани скандинавски политики, към потребностите на българската икономика. Тази теза е декомпозирана в три работни хипотези на труда.

4. Методология на изследването

За изпълнение на целта на дисертационния труд са използвани следните изследователски методи: теоретико-методологичен анализ, исторически подход, сравнителен анализ, преглед на литературни източници по проблематиката на изследването, дескриптивен анализ, SWOT анализ, графичен и табличен анализ, и др.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, заключение, използвана литература и 5 приложения. Трудът е с общ обем от 184 страници, в т.ч. основен текст – 124 страници; литературни източници – 12 страници; приложения – 47 страници. Списъкът на използваната литература съдържа 148 източника. В основния текст на труда са включени 14 таблици и 12 фигури.

Първата глава на труда е посветена на същността и детерминантите на ПЧИ. В тази глава са представени различни теоретични концепции и приложни изследвания по темата на труда. Отделя се значимо внимание на концепциите за устойчивите ПЧИ и тяхното влияние върху устойчивото развитие на икономиката в контекста на Целите за устойчиво развитие. Въведена е авторова дефиниция на устойчиви ПЧИ, а именно ПЧИ с произход от държави с висока степен на устойчиво развитие, както и ПЧИ, които се установяват в устойчиви икономически дейности в държавата-приемник. Втората глава на труда е посветена на актуалното развитие на ПЧИ. Тук се разглеждат основните аспекти на социално-икономическото развитие на Швеция, Дания и Финландия, и се извеждат основните детерминанти на потоците и абсорбцията на устойчиви ПЧИ в избраните страни. В третата глава на труда е приложен сравнителен анализ на ПЧИ в трите скандинавски държави с България, като се определят специфичните особености за насърчаване на устойчиви ПЧИ у нас. Изследва се доколко опитът на трите скандинавски държави може да бъде приложен в България. На база SWOT анализ се извеждат изводи за България като дестинация за ПЧИ. В заключението на труда са обобщени основните изводи от изследването.

6. Научни приноси и значение на резултатите от изследването за науката и практиката

Дисертационният труд на Галатея Коликова съдържа научни и научно-приложни приноси, сред които мога да посоча следните:

1. Разработена е аналитична рамка за устойчивите ПЧИ, която интегрира класическите теории за международните инвестиции с новите концепции за устойчиво развитие.
2. Систематизирани са основните фактори, които влияят върху привличането и усвояването на устойчиви ПЧИ, и са изведени основни ефекти от ПЧИ върху икономическото, социалното и екологичното развитие на приемащите страни.
3. Обогатяват се съществуващите знания относно политиките и добрите практики за устойчиви ПЧИ в три скандинавски държави Швеция, Дания и Финландия, с изведени сравнителни характеристики с България.
4. Формулирани са препоръки за усъвършенстване на българската инвестиционна политика и възможности за адаптиране и прилагане в България на добрите практики в областта на устойчивите ПЧИ на трите изследвани скандинавски държави.

7. Оценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е представила 4 публикации по темата на дисертационния труд, които са под формата на 1 статия в сп. „Икономическа мисъл“ на ИИИ при БАН и 3 доклади към

конференции към ИИИ при БАН и Университета по застраховане и финанси. И четирите публикации са самостоятелни и са на английски език.

8. Оценка на съответствието с националните минимални изисквания

Броят точки, които представените от докторантката публикации формират, е 40. Този брой е трябвало да бъде посочен в справката за изпълнение на минималните изисквания за придобиване на ОНС “доктор” по професионално направление 3.8 Икономика.

9. Автореферат

Авторефератът е с общ обем от 33 стр. и отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд.

10. Критични бележки, въпроси и препоръки

Имам следните критични бележки и препоръки към дисертационния труд на докторантката Галатея Коликова:

1. От значение за финансовата теория и практика е да се установи емпирична оценка на влиянието на основните фактори, които влияят върху привличането и усвояването на устойчиви ПЧИ в трите изследвани скандинавски държави, каквато оценка липсва в труда. За целта е подходящо да се приложи статистически и иконометричен анализ, който да даде пълна и точна информация за изследваните взаимовръзки. Също може да се препоръча и установяване на емпирична оценка на основните ефекти от ПЧИ върху икономическото, социалното и екологичното развитие на изследваните държави, която също би представлявала научен интерес. Тези въпроси могат да бъдат предмет на бъдещи изследвания на автора. До момента изследването се ограничава до идентифициране на основните фактори, влияещи върху привличането и усвояването на ПЧИ, с акцент върху устойчивото икономическо развитие.

2. Основните индикатори относно устойчивите ПЧИ, които се проучват в труда, са свързани с инвестиционната конкурентоспособност на страните, като наличност на ПЧИ към БВП в %, наличност и нетен поток на ПЧИ по индустрии в местни валути и наличност на ПЧИ по страни-източници в местни валути. Предвид, че данните в таблиците от приложенията са изразени в местни валути, ги прави трудно несъпоставими.

Интерес би представлявал анализът на такива важни показатели като интензитет на създаване на работни места от ПЧИ в изследваните три скандинавски държави, ПЧИ на зелено в областта на възобновяемите енергийни източници, ПЧИ на зелено в областта на цифровите стоки и услуги, и др.

3. Определен научен интерес би представлявал анализът на целенасочените данъчни стимули, които трите скандинавски държави използват за насърчаване на устойчивото

развитие, които не са разгледани в труда. Особено при положение, че данъчните стимули за инвестиции са свързани с постигането на Целите за устойчиво развитие.

4. В труда не е застъпен ясен критичен авторов анализ на ПЧИ, особено като се има предвид, че те могат да бъдат ключов фактор за приобщаващо и устойчиво развитие, но ползите от тях не са автоматични и често не са добре разбрани. Докторантката е трябвало да приложи критичен анализ на неблагоприятното въздействие, което биха имали чуждестранните (а също и вътрешните) инвестиции върху устойчивото развитие, когато например фирмите влошават околната среда, предлагат лоши условия на труд или изострят неравенството между половете, и да разгледа тези въздействия в контекста на трите скандинавски държави. Освен това препоръчвам на докторантката в нейните бъдещи научни изследвания да се насочи и към проучване на вътрешните инвестиции в скандинавските страни, а не само към техните ПЧИ.

5. Бележка по документацията по конкурса е, че има разлика между заглавието на труда – изписано е преки чуждестранни инвестиции, и в заповедта за назначаване на научното жури – изписано е само съкратеното ПЧИ. Обръщам внимание на това, тъй като каквото и най-малко разминаване да има в заглавието на труда би създавало проблем пред регистрацията в НАЦИД.

6. Имам следния въпрос към докторантката:

Следва ли да се абсолютизира ролята на ПЧИ за стимулиране на устойчивия растеж на икономиката по примера на изследваните три скандинавски държави? Кои други ключови фактори за тяхното устойчиво развитие могат да се открият, освен ПЧИ?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на тема „Устойчивите ПЧИ въз основа на примера на страните от Северна Европа – фактори и икономическо въздействие”, с автор Галатея Кирилова Коликова, е актуално и обстойно изследване по тази проблематика. Представените материали са съобразени с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН.

Въз основа на това давам положителна оценка на научните изследвания, представени в горепосочения рецензиран дисертационен труд и автореферат, и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Галатея Кирилова Коликова образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Световно

стопанство и международни икономически отношения“, Институт за икономически изследвания при БАН.

10.02.2026 г.

София

Автор на становището:

(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)